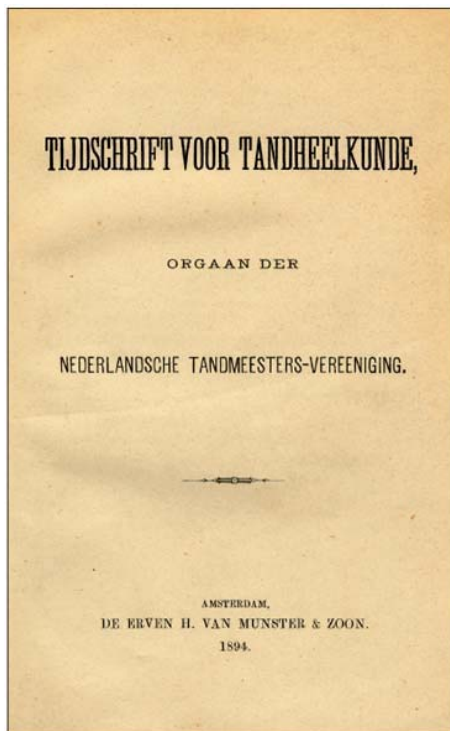

Het Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde van 1893-2003

AUTEUR(S)	A.J.M. Plasschaert, voorzitter directie NTvT BV A.M. Kuijpers-Jagtman, scheidend hoofdredacteur
BRON	Ned Tijdschr Tandheelkd 2003; 110: 2-5.
TREFWOORD	Redactioneel
RUBRIEK	Redactioneel

Inleiding

Een Nederlands wetenschappelijk tijdschrift dat al bijna 110 jaar bestaat heeft een lange en niet zelden bewogen geschiedenis achter de rug. Terugkijkend op die historie is het mogelijk en ook verhelderend om een beschrijving ervan te faseren aan de hand van markante momenten, die dikwijls gepaard gaan met wisseling van de wacht in de redactie, het bestuur of de uitgever. De indeling die in de onderhavige bijdrage wordt gevolgd is chronologisch: de periode van oprichting tot 1920, de periode van 1920 tot 1966, de periode van 1966 tot en met 1987 en ten slotte de periode van 1987 tot heden.

Afb. De cover van het eerste nummer van het Tijdschrift, 110 jaar geleden.

Oprichting tot 1920

In 1880 werd ten huize van dr. Theodoor Dentz, de eerste lector in de tandheelkunde te Utrecht, het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap opgericht; een klein gezelschap van vooraanstaande wetenschappelijk georiënteerde tandmeesters. Dertien jaar later werd een gezelschap opgericht onder de pretentieuze naam Nederlandsche Tandmeesters-Vereeniging. Het is deze Vereeniging, toen bestaande uit slechts vijftien leden, die op 26 februari 1894 besloot tot het uitgeven van een *Tijdschrift voor Tandheelkunde*. Een kortdaat besluit voor die dagen. John E. Gevers, voorzitter van het Genootschap, kan beschouwd worden als de grondlegger en de drijvende kracht. Hij is de eerste hoofdredacteur geweest van 1894 tot 1904. Vanzelfsprekend ontvingen de leden van de Nederlandsche Tandmeesters-Vereeniging het tijdschrift gratis. Niet-leden konden zich een jaargang van het Tijdschrift, bestaande uit vijf nummers, aanschaffen voor een bedrag van vijf gulden.

De uitgever waren aanvankelijk de erven H. van Munster & Zoon. Met ingang van 1898 ging de

productie over naar Boek-, Kunst- & Handelsdrukkerij v/h Gebroeders Bingen te Amsterdam. Vanaf 1907 werd het Tijdschrift uitgegeven door Van der Heide & Leydenroth te Utrecht, in 1909 overgaand in Leydenroth van Boekhoven. De omschrijving was *Tijdschrift voor Tandheelkunde*, Orgaan der Nederlandsche Tandmeesters-Vereeniging. Tien jaar later in 1903 resulteerde het groeiende verlangen om het Tijdschrift onafhankelijk te maken van de Vereeniging in de overname van het beheer door een 'Gezelschap Tijdschrift voor Tandheelkunde', bestaande uit twaalf heren met De Jonge-Cohen als secretaris-gérant. Hij zou deze functie vijftwintig jaar vervullen van 1893 tot 1919.

Ondertussen werd in 1904 de Vereeniging van Nederlandsche Tandartsen opgericht en in 1914 de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunst (NB: in 1913 werd de titel 'tandarts' gelegaliseerd). Deze ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat in 1917 besloten werd het Tijdschrift te laten continueren door de Vereniging Tijdschrift voor Tandheelkunde, in het leven geroepen door de drie landelijke verenigingen: de Nederlandsche Tandmeesters-Vereeniging, de Vereeniging van Nederlandsche Tandartsen en de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunst. Daarmee "de geheele vaderlandsche professie symbolisch vertegenwoordigend". Het algemeen bestuur werd gevormd door drie leden en drie plaatsvervangende leden uit elk der drie participerende verenigingen. R.B. Bakker werd de hoofdredacteur en zou deze functie bekleden tot 1921. Het colofon vermeldt sedert 1915 "Tijdschrift voor Tandheelkunde, tevens orgaan van de Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunst".

Tot 1918 werd het Tijdschrift uitgegeven en gedrukt door de firma Leydenroth van Boekhoven in Utrecht, daarna door de firma G.J. en D. Tholen te Utrecht. Het drukken werd verzorgd door de firma L.E. Bosch & Zoon eveneens te Utrecht, later Drukkerij Bosch N.V.

De periode Buisman/Margadant (1920-1966)

Er zijn twee belangrijke constanten geweest die de periode 1920-1966 tot een zeer stabiele periode in de geschiedenis van het Tijdschrift hebben gemaakt. Enerzijds het voortreffelijke redactie-duo Buisman en Margadant, dat het Tijdschrift gedurende 45 jaren zou dienen, anderzijds het feit dat de firma Tholen te Utrecht de uitgave van het Tijdschrift heeft verzorgd gedurende de periode van 1918-1970. Na het overlijden van de oude firmanten Geert Jan en Derk Tholen kwam de leiding in handen van W.P. Staal, die met zeer veel elan zich voor de uitgave van het Tijdschrift heeft ingezet. De Nederlandsche Vereeniging van Tandartsen heeft in deze periode jarenlang het Tijdschrift financieel gesteund.

Vanaf 1921 werd de vermaarde dr. Charles F.L. Nord de nieuwe hoofdredacteur, G.D. Margadant werd secretaris-penningmeester en beherend redacteur, P.H. Buisman zorgde voor de rubriek 'Uit de literatuur' en L. Frank werd belast met de 'medische afdeling'. Met name het drietal Nord, Buisman en Margadant ging zeer voortvarend te werk, hetgeen moge blijken uit het feit dat het aantal pagina's van hun eerste jaargang steeg van 621 in 1920 tot 1.067 in 1921, exclusief advertenties. Nord zou hoofdredacteur blijven tot december 1941. Hij werd in 1942 opgevolgd door Buisman (redacteur sinds 1919), die de functie zou blijven bekleden tot 1966.

De periode van de Tweede Wereldoorlog heeft ook het Tijdschrift niet onberoerd gelaten. Frank nam ontslag als redacteur en zou later in een concentratiekamp overlijden, Nord trad af en ook vice-voorzitter Salomons diende zijn ontslag in na een twintigjarige activiteit in het Algemeen Bestuur. De toewijzing van papier en de kwaliteit ervan verminderden, afleveringen verschenen vertraagd, er was minder kopij en het aantal illustraties liep terug. De Maatschappij, één van de drie leden van de Vereniging Tijdschrift voor Tandheelkunde, werd op last van de bezetters opgeheven. Toen in 1944 de verbindingen met Utrecht onmogelijk waren geworden, moest het Tijdschrift het bijltje erbij neerleggen. Eerst in september 1945 zou het "Bevrijdingsnummer" verschijnen met op de omslag de Nederlandse vlag en leeuw.

Bestuurlijk was het Tijdschrift sinds 1917 nog steeds in handen van de Vereeniging Tijdschrift voor Tandheelkunde. J.F. Schutte, die tot 1947 voorzitter van de Vereeniging was, werd opgevolgd door J.J. Backer Dirks. Onder zijn voorzitterschap werd bij akte van 20 september 1950 de Stichting 'Tijdschrift voor Tandheelkunde' opgericht, als voortzetting van de Vereniging van die naam. De stichting werd gevestigd te Amsterdam. Daarmee had het Tijdschrift rechtspersoonlijkheid verworven en kon als zodanig zakelijk optreden. J.J. Backer Dirks werd als voorzitter in 1955 opgevolgd door A. Edel, iemand die zijn sporen ruimschoots verdiend had als secretaris en penningmeester in diverse tandheelkundige besturen. Slechts twee jaar later kwam hij onverwacht te overlijden en werd hij

opgevolgd door prof. M. Hut. Laatstgenoemde zou de functie bekleden tot 1965, waarna hij werd opgevolgd door F.W. Spies.

Met ingang van de 69ste jaargang (1962) wordt aan de naam van het Tijdschrift het predikaat 'Nederlands' toegevoegd. De redactie verzekert dat dat niet is gebeurd uit nationalistische overwegingen, maar om verwarring te voorkomen, want in België bestaat een overeenkomstig getiteld en gelijkgericht orgaan. Deenik (2003), beherend redacteur en later redactiesecretaris geeft als belangrijkste verklaring voor deze toevoeging dat de hoofdredacteur Buisman met emeritaat is gegaan en de beherend-redacteur zijn praktijk heeft neergelegd en dientengevolge beiden volop tijd hebben om aan 'vernieuwing' te denken.

In 1966 werd na 45 jaar, een onvoorstelbaar lange periode, afscheid genomen van Buisman en Margadant. Visser en Deenik nemen het roer over. In de 76ste jaargang wordt stil gestaan bij de 75-jarige geschiedenis van het Tijdschrift onder meer door bijdragen van Buisman en Margadant.

In de periode van 1963 tot 1983 is er 22 keer een Engelstalig supplement van het Tijdschrift verschenen. Het werd toegezonden aan buitenlandse universiteiten en bibliotheken als het visitekaartje van Nederlandse onderzoekers die hun oorspronkelijke bijdragen eerder in het Tijdschrift hadden gepubliceerd.

De periode van 1966-1987

Waren in de vorige periode van 45 jaar Buisman en Margadant de belangrijkste hoofdrolspelers op het toneel van het Tijdschrift, voor de onderhavige periode zijn dat onmiskenbaar geweest B.Z. Deenik als beherend-redacteur (later redactiesecretaris), prof.dr. J.B. Visser en L.J.A. van Schijndel als hoofdredacteurs en in het Algemeen Bestuur het duo F.W. Spies en prof.dr. O. Backer Dirks. Laatstgenoemden vervulden de functies van respectievelijk voorzitter (1966-1987) en vice-voorzitter/secretaris (sinds 1974).

Tholen is de uitgever geweest tot 1970 (50 jaar lang!). Gemeend werd dat de ontwikkeling van het Tijdschrift als onafhankelijk wetenschappelijk orgaan niet langer te rijmen viel met het gebonden zijn aan een in de professie werkzame commerciële instelling als uitgever. Daarna is, opnieuw in eigen beheer zonder tussenkomst van een afzonderlijke uitgever, het Tijdschrift gedrukt met ingang van 1970 door Drukkerij van Boekhoven-Bosch N.V. te Utrecht. De redactie voerde bij de vermelding van deze verandering als een bijkomend voordeel aan dat het redactie bureau in het Maatschappijhuis aan de Lomanlaan in Utrecht op een steenworp afstand gelegen was van de Drukkerij. De redactie besloot tevens afscheid te nemen van het kostbare brocheren, en de in de rug gelijmde omslag, en dus over te gaan op het eenvoudige 'nietje'. De consequentie van deze verandering was een beperking van het aantal pagina's, en dat betekende vergroting van het formaat. Tegelijkertijd worden ook de zet- en bladspiegel, alsmede de indeling, opmaak en omslag veranderd. Kortom, een geheel nieuw Tijdschrift zag het licht.

De veranderingen in de tot dan toe redelijk stabiele uitgevers- en drukkerswereld beginnen toe te slaan. Tholen als uitgever fuseert met Stafleu. Later worden producten uitgegeven onder de naam Samsom-Stafleu en is de naam Tholen verdwenen. Een andere belangrijke uitgever op de tandheelkunde markt in die periode is Bohn Scheltema Holkema. We zullen later zien hoe deze bedrijven fuseren, hetgeen ertoe leidt dat het Tijdschrift vanuit Tholen al transformerend uiteindelijk uitkomt bij Bohn Stafleu Van Loghum, onze huidige uitgever.

De technologie schreed ook voort in de drukkerswereld. Het loden tijdperk is voorbij; vanaf 1973 wordt het tijdschrift in 'offset' uitgegeven. De in 1969 genomen beslissing om het Tijdschrift in eigen beheer te gaan uitgeven blijkt te zwaar. Met ingang van 1974 wordt het drukken van het Tijdschrift maar ook de administratie (abonnees, advertentieacquisitie, verzending, etc.) uitbesteed aan de Koninklijke Drukkerij erven J.J. Tijn B.V. te Zwolle. Het Tijdschrift blijft echter eigendom van de zelfstandige Stichting Tijdschrift voor Tandheelkunde. De statuten worden in 1974 aangepast met als belangrijkste wijziging een striktere scheiding tussen taken en verantwoordelijkheden van bestuur en redactie. Tevens wordt de toevoeging 'Nederlands' in de naam van het Tijdschrift ook in de statuten verankerd: Stichting Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde.

Begin 1975 legt Visser zijn functie van hoofdredacteur neer, maar blijft wel lid van de redactie. Hij wordt opgevolgd door L.J.A. van Schijndel, die al sedert 1951 deel uitmaakt van de redactie. Naast oorspronkelijke bijdragen over onderwijs, onderzoek en klinische behandelingen wordt onder meer een nieuwe rubriek 'Meningen' toegevoegd.

Sinds 1981 is de Jaarprijs ingesteld. Jaarlijks wordt de auteur van het beste in de afgelopen jaargang verschenen artikel bekroond met een geldbedrag en de bronzen penning van het tijdschrift. Werd de prijs aanvankelijk uitgereikt tijdens het jaardiner voor bestuur en redactie, sedert 1986 wordt de prijs uitgereikt tijdens de jaarvergadering van de Nederlandse Vereniging van Tandartsen in de Jaarbeurs te Utrecht.

Van 1987 tot heden

Het jaar 1987 is het jaar van de vele en grote veranderingen. Er is wisseling van de wacht, zowel in de redactie als in het Algemeen Bestuur. Van Schijndel treedt af als hoofdredacteur en wordt opgevolgd door prof.dr. I van der Waal, die het hoofdredacteurschap gedurende tien jaar zal vervullen. Een opmerkelijk feit is ook dat na De Jonge-Cohen, Margadant en Deenik in 1988 voor het eerst een vrouwelijke redactiesecretaris wordt benoemd in de persoon van M.C.L. van Beers. Zij volgt Deenik op, die nog enige tijd zijn diensten aan het Tijdschrift zal blijven geven. Van hem is de uitspraak: "Het tijdschrift is de geletterde collega die met kennis van zaken, ook van over de grenzen, zijn beroepsgenoot uit het isolement van de spreekkamer verlost".

In 1987 is er ook wisseling van voorzitter van het bestuur. Spies, voorzitter sinds 1966, treedt af en prof.dr. A.J.M. Plasschaert, lid van het bestuur sinds 1976, volgt hem op. In het najaar van 1987 verlaat ook Backer Dirks het Algemeen Bestuur, destijds in 1966 samen met Spies toegetreten. Ook worden de eerste vrouwelijke leden benoemd tot lid van het Algemeen Bestuur in de personen van E.C.M. Bouvy-Berends en prof.dr. B. Prah-Andersen. Opmerkelijk is dat dan tevens voor het eerst een niet-tandarts, L. Hofman, bibliothecaris van de Tandheelkunde Opleiding in Nijmegen, in het Algemeen Bestuur wordt benoemd.

Met ingang van de 94e jaargang in 1987 is er gekozen voor een verandering van het uiterlijk. Een blauwe omslag met de gestileerde uil als symbool van de wetenschap, de lay-out en typografie worden vernieuwd en kleur in afbeeldingen doet zijn intrede, uiteindelijk leidend tot geheel fullcolour druk met ingang van de 106e jaargang in 1999.

Inmiddels is Tijl B.V. te Zwolle opgegaan in Wegener-Tijl Tijdschriften Groep, later (1994) Wegener Tijdschriften Groep B.V. te Amsterdam. In het najaar van 1995 zal Wegener Tijl Tijdschriften Groep overgaan in Wegener Tijdschriften Groep B.V., behorend tot Wegener NV, gevestigd te Diemen.

In 1993 wordt het verschijnen van de honderdste jaargang feestelijk gevierd. Er verschijnt een jubileumnummer en in het najaar vindt voor genodigden een symposium plaats, getiteld 'De muzen in de tandheelkunde', in het Singer museum te Laren. In de ochtend worden voordrachten gehouden, in de middag vindt een concert plaats door het Concertgebouw Kamerorkest, waarbij de hoogleraren Van der Kwast (kaakchirurgie VU) en Plasschaert (cariologie en endodontologie KUN) optreden als respectievelijk piano- en vioolsolist in werken van Mozart en Beethoven. Een cd-opname van het concert wordt alle abonnees toegezonden met het oktobernummer van het Tijdschrift.

Wist de voorzitter van het Algemeen bestuur zich gesteund door prof.dr. G. Boering en J. Tiessens als secretaris en penningmeester, in 1994 kwam daar verandering in door benoeming van dr. E.H.A.M. Verdonschot tot vice-voorzitter/secretaris (al eerder secretaris) en A.L.G.M. Smeets tot penningmeester. Dit drietal vormt het hechte dagelijkse bestuurlijke team tot heden.

Vanwege maatschappelijke en fiscaal-juridische ontwikkelingen in de samenleving en met het oog op de toekomst wordt in 1996 opnieuw besloten tot een structuurwijziging. Het Tijdschrift wordt eigendom van en uitgegeven door de Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde B.V., terwijl het vermogen in de Stichting blijft, die van naam verandert in Stichting Bevordering Tandheelkundige Kennis. De Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde B.V. kent een directie (tevens aandeelhouders), een raad van commissarissen en een redactie. De Stichting kent een bestuur en een raad van toezicht, een personele unie vormend met de directie en raad van commissarissen van de B.V.

Tien jaar na het aantreden van Van der Waal als hoofdredacteur geeft hij de wens te kennen terug te willen treden. Bij gelegenheid daarvan worden in september 1996 een symposium en een receptie gehouden, waarbij tevens zijn opvolger prof.dr. A.M. Kuijpers-Jagtman wordt geïntroduceerd. De directie is ingenomen met haar aantreden, niet in het minst omdat zij de eerste vrouwelijke hoofdredacteur is in de geschiedenis van het Tijdschrift, maar ook omdat zij sedert haar benoeming als redactiemedewerker in 1989 zich gemanifesteerd heeft als een uitstekend, betrouwbaar en gedegen

redactielid. Met haar aantreden wordt het digitale tijdperk betreden door het Tijdschrift. Een website en een jaarlijkse cd-rom worden geïntroduceerd en een redacteur internet wordt benoemd.

In mei 2000 verkoopt het Wegener Concern zijn Tijdschriften Groep B.V. aan Bohn Stafleu Van Loghum (BSL) te Houten; van Martin Bruin, uitgever van Wegener, en Paul Kalker, assistent uitgever, naar Anton van Kempen als uitgever en Paul Kalker. Laatstgenoemde is met het tijdschrift meegegaan van Wegener Tijdschriften groep naar BSL in Houten. BSL is onderdeel van het concern Wolters Kluwer. In het jaar 2002 heeft Wolters Kluwer het onderdeel BSL in zijn geheel verkocht aan Pers Combinatie Meulenhof (PCM). Dit heeft echter geen gevolgen voor uitgave en productie. Het onderdeel BSL blijft gevestigd in Houten.

Afb. De Redactie van het Tijdschrift, december 2001. Een aantal leden van redactie en bureau was helaas verhinderd. V.l.n.r.: Prof. dr. A.M. Kuijpers-Jagtman (hoofdredacteur), dr. C. van Loveren, dr. A. Vissink, mw. J.S. van der Vos (redactiesecretaris), S.L. Liem (redacteur Internet), A.M. van Luijk, dr. M.S. Cune, mw. M. van Beers (redactiesecretaris).

Bij het begin van de 110de jaargang

De geschiedenis zoals boven beschreven laat zien dat er velen nodig zijn om een tijdschrift optimaal te laten gedijen. Redactie, redactie bureau, directie, raad van commissarissen, uitgever en drukker, alle hebben hetzelfde doel voor ogen: het maken van een wetenschappelijk tijdschrift, dat op wetenschappelijk verantwoorde wijze informatie verstrekt over de ontwikkelingen op het gebied van onderwijs en onderzoek in de tandheelkunde. Bij het begin van de 110de jaargang nemen wij afscheid van prof.dr. M. Quiryne. De redactie is hem zeer erkentelijk voor zijn werkzaamheden voor het tijdschrift als deskundige op het gebied van de parodontologie. Als redactiemedewerker zal hij opgevolgd worden door mw. prof.dr. C.E.L. Carels, hoogleraar orthodontie te Leuven.

Vanaf deze plaats bedanken wij alle auteurs die veel tijd en energie steken in het schrijven van hun bijdragen, waarmee kennis die anders veelal uitsluitend in Engelstalige tijdschriften gepubliceerd wordt ook voor de Nederlandssprekende markt toegankelijk is. Zonder hen was er zelfs geen tijdschrift!

Tot slot van dit uitvoerige historische exposé wensen wij u namens redactie, directie en uitgever een voorspoedig 2003 toe.

Literatuur

- BEERS MCL, DEENIK BZ, HOFMAN LJH, STOPPELAAR JD DE. Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde jaargang 100, jubileumnummer. Ned Tijdschr Tandheekd 1993; 100: 87-161.
- DEENIK BZ. Tussen de regels terug; 100 jaargangen Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde. Nijmegen: STI, 2003 (in press).
- MARGADANT GD. Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde 75 jaar. Ned Tijdschr Tandheekd 1969; 76: 200-221.
- REDACTIE. Viering 100ste jaargang van het Tijdschrift. Ned Tijdschr Tandheekd 1993; 100: 561-581.